

फुलांनी फुलायला हवं म्हणून

HOPE OF THE FLOWERS

By Trina Paulus

ही एक छोट्यांसाठी लिहिलेली रूपक कथा आहे.
सुरवंटाचं फुलपाखरू होण्याच्या प्रक्रियेकडे
इतक्या वेगळ्या डोळसपणानं क्वचितच कुणी पाहिलं असेल.
छोट्यासाठींची ही गोष्ट मोठ्यांनाही नक्कीच एक नवी नजर देईल.

हिन्दी अनुवाद : अरविंद गुप्ता

मराठी मुक्त रूपांतर : नीलिमा किराणे

खूप वर्षापूर्वीची गोष्ट. एक हिरवंगार जंगल होतं. त्या जंगलातल्या एका झाडावर काही कीटकांनी आपली अंडी घातली होती. एके दिवशी एका अंड्यातून एक छोटीशी अळी बाहेर पडली. तो सुरवंट होता. त्याच्या अंगावरच्या पट्टेरी पट्टेरी नक्षीमुळे त्याचं नाव 'पट्टू' पडलं.

अंड्यातल्या अंधारातून बाहेर आलेल्या पट्टूला बाहेरचा मस्त प्रकाश, मोकळी हवा एकदम आवडली.

“वा! काय छान आहे इथे !” तो म्हणाला. मग त्याला जाणवलं की आपल्याला जाम भूक लागलीय. खाण्यासारखं काय मिळतंय म्हणून त्यानं इकडेतिकडे पाहलं तर त्याला अगदी जवळच एक हिरवं पान दिसलं. याच पानावर त्याचा जन्म झाला होता. आधाशासारखा तो ते पान कुरतडून खायला लागला. ते पान संपलं. तो थोडा पुढे सरकला आणि पुढचं पान खाऊ लागला. मग आणखी एक आणखी एक.... आणखी एक.... एकामागून एक पानं तो खात राहिला आणि तसातसा मोठामोठा, होत गेला. वाढत गेला. असे बरेच दिवस गेले. एके दिवशी असंच भराभरा खात असताना अचानक त्याला काहीतरी वाटलं. तो खाताखाता थबकला. थांबला.

“अरे, आपण एवढे दिवस खातोय, आणि जाड होतोय. आपण एवढंच करणार का? इतक्या सुंदर ठिकाणी जगण्याचा अर्थ फक्त एवढाच असेल? नसणार. आणखी काहीतरी असलं पाहिजे. ते शोधायला हवं.”

आता त्याची खाण्यातली मजा एकदम संपली. त्याला त्या झाडावर करमेना. तो खाली उतरला आणि ज्या झाडावर जन्माला आला होता त्याला अच्छा करून त्याच्या सावलीतून बाहेर पडला. ज्यासाठी जन्माला आलो ते त्याला आता शोधायचं होतं.

वाटेत त्याला खूप वेगवेगळ्या प्रकारचे प्राणी, किडे, अळ्या दिसल्या. गवताचे तुरे, मऊशार पानं, मातीचे ढीग, वारूळं, त्यांचे वेगवेगळे आकार असं सगळंच नवंनवं - कधी न पाहिलेलं काहीकाही त्याला दिसतं होतं. तो चकीत व्हायचा. थबकायचा. पण यातल्या कशामुळेच त्याला थांबावंस वाटलं नाही. ज्याच्यासाठी जगायचं ते हे असेल असं वाटलं नाही. नवं जग पाहात तो पुढे पुढे जात राहिला.

मग त्याला त्याच्याच सारखे काही सुरवंट दिसले. तो खूप झाला. त्यांच्याजवळ गेला - 'नमस्कार' वगैरे म्हणून त्यांचं लक्ष वेधून घेण्याचा त्यानं प्रयत्न केला. पण ते सगळेच खाण्यात एवढे मग्न होते की कोणीच त्याच्याकडे साधं पाहिलं सुध्दा नाही.

'हंSS! म्हणजे मला जगण्याबद्दल एवढं माहितीय तेवढंच यांनाही माहितीय. यांच्याकडून नवीन काही कळणार नाही.' असं म्हणून तो पुढे निघाला.

असच शोधत फिरत असताना एके दिवशी त्याला सरपटणारे कितीतरी किडे-अळ्या दिसल्या. इतक्या अळ्या इथे काय करतायत? याचं आश्चर्य वाटून तो जवळ गेला - तर त्याला दिसलं, सगळ्या अळ्या एका उंचच उंच मनोऱ्यावर चढत होत्या. एकमेकींना ढकलत, तुडवत बस - फक्त वर जाण्याच्या प्रयत्नात सगळ्या अळ्या धडपडत होत्या. एवढ्या अळ्या, सुरवंट तिथे वर चढत होते, की तो मनोरा बहुतेक अळ्यांचाच बनला असावा असं वाटत होतं. त्या सर्वांना वरच्या शिखरावर पोहोचायचं होतं. पण शिखरावर होतं काय? ते काही दिसत नव्हतं. शिखर ढगांमध्ये

झाकलं गेलं होतं.

“हां! हेच ते असणार जे शोधत मी इथपर्यंत आलो. हेच मिळविण्यासाठी जगत असणार सगळे....!” पट्टू अतिशय उत्तेजित झाला. जवळून जाणाऱ्या एका सुरवंटाला त्यानं विचारलं,

“ वर काय आहे रे? तुला माहितीय?”

“नाही रे, मी पण आत्ताच तर इथे आलोय. पण कुणी काही सांगतच नाहीये. इतक्या घाईघाईनं सगळेजण वर चढतायत की उत्तर द्यायला त्यांना कुणाला वेळच नाहीये.”

“अरे, पण शिखरावर शेवटी आहे काय?”

“ते बहुतेक चढणाऱ्या कुणालाच माहित नाही. पण ज्याअर्थी सगळे इतक्या घाईघाईनं आणि धडपडत वर चढतायत त्याअर्थी वर तितकीच सुंदर काहीतरी गोष्ट असली पाहिजे. चल अच्छा, मीही चलतो. मला जायला हवं पटकन. नाहीतर ती वरची गोष्ट मला मिळणार नाही. संपून जाईल.”

असं म्हणून तो सुरवंटही गर्दीत घुसला. वर चढायला लागला. पट्टू पहात होता. दर सेकंदाला एखादी नवी अळी, नवा किडा तिथे यायचा-वर शिखराकडे पहायचा आणि चढणाऱ्या गर्दीत दिसेनासा व्हायचा.

‘काय असेल वर?’ पट्टूच्या मनात खळबळ माजली होती. ज्याअर्थी एवढे जण धडपडत वर चढतायत त्याअर्थी हेच ‘ते’ असणार. पण तरी न समजताच कसं वर चढणार आपण? त्याला ठरवता येईना. शेवटी त्याला वाटलं, ‘असंही काय शोधतोय ते कुठे माहित आहे आपल्याला, जाऊन पाहू या इथे!’ आणि मग तोही त्या गर्दीत घुसला.

आत शिरल्या शिरल्या पहिल्यांदा तर त्याला चांगलाच झटका बसला. सर्व बाजूंनी त्याच्यावर लाथा-बुक्क्यांची बरसात झाली. इथला नियम अगदी साधा होता. एक तर तुम्ही तरी वर चढा किंवा दुसऱ्यांना चढू द्या. इथे पट्टूच्या कुणी ओळखीचं नव्हतं. कुणी मित्र नव्हता. वर तर चढायलाच हवं होतं. तो कसलाही विचार न करता इतरांच्या हाता पायांवर पाय देत, तुडवत वर चढायला लागला. चांगला धट्टाकट्टा होता त्यामुळे भराभरा चढत होता.

करता करता तो बरंच अंतर चढून आला. जेव्हा तो चढत असायचा तेव्हा पुढे जाण्याच्या शिवाय दुसरा कुठलाच विचार त्याच्या मनात नसायचा. पण कधीकधी तो एखाद्या ठिकाणी अडकून पडायचा. गर्दीचं दडपण दोन्हीकडून एवढं असायचं की ना त्याला पुढे जाता यायचं - ना मागे आणि अशा स्थितीत अडकलेला असताना नेहमी त्याच्या मनात एक प्रश्न उठायचा, “पण शिखरावर आहे तरी काय? “किंवा “आपण शेवटी चाललोत कुठे?” एके दिवशी तो असाच बराच वेळ अडकून पडलेला असताना तो प्रश्न त्याला पुन्हापुन्हा सतावत राहिला. इतका की त्याला काय करावं ते समजेना. त्याला पुन्हापुन्हा तो ‘आतला आवाज’ ऐकू यायला लागला,

“पण वर शेवटी असं आहे तरी काय ज्याच्यासाठी तू एवढा धडपडतोयस?”

आणि एका क्षणाला त्या प्रश्नाचा ताण असह्य होऊन तो ओरडला, “ मला माहित नाही. मला माहित नाही आणि त्याच्यावर विचार करायला माझ्यापाशी वेळ तर मुळीच नाही!”

पट्टूच्या जवळच एक सोनेरी पिवळ्या रंगाचा सुरवंट तसाच अडकलेला होता. ती होती सोना.

“काय म्हणालास तू?” ती चमकून म्हणाली.

“नाही नाही. तुला काही नाही म्हणालो मी. मी आपला स्वतःशीच बोलत होतो. म्हणजे मी खरं तर विचार करत होतो, की आपण शेवटी चाललोत कुठे?”

“खरंच! तू ओरडलास तेव्हा माझ्यापण मनात हाच प्रश्न घुमत होता. जसं काही तू त्याचं उत्तर दिलंस. आपण कुठे चाललोय त्याच्याबद्दल इथे कुणी विचार करतंय असं वाटतच नाहीये. असो, पण आपण आता शिखरापासून किती दूर आहोत?”

“ज्या अर्थी आपण अजून शिखरावर पोहोचलो नाही आहोत आणि जमिनीपासूनही बरंच वर चढून आलोत त्याअर्थी आपण कुठेतरी मधे आहोत.” पट्टू गंभीरपणे म्हणाला.

“हंSS! ठीक आहे.” सोना म्हणाली. दोघंही पुन्हा वर चढायला लागले. पण आता पट्टूला चढण्यात पूर्वीसारखी मजा येत नव्हती. इतके दिवस तो ज्या एकाग्रतेनं आणि जिद्दीनं वर चढत होता, त्यात थोडी ढिलाई आली होती. सोना तर तशीही थोडी सावकाशच चढत होती. कुणाला ढकलून चढणं तिला जरा जडच जायचं.

नकळत दोघंही सोबत चढत होते. तिला तुडवून-दुखवून पुढे जाणं पट्टूला जमत नव्हतं. आताच जिच्याशी गप्पा मारल्या तिला ढकलून तो कसा पुढे जाणार? तो सांभाळून चढायचा. या सगळ्यात दोघांचाही वेग कमी झाला. पण एकदा सोना पट्टूच्या अशी काही मधे आली की आता त्याला काही इलाजच उरला नाही. आधीच सारखं तिला सांभाळणं आणि कमी झालेला वेग यामुळे तो अस्वस्थ होत चालला होता. त्यात ती अशी मधे आल्यावर तो वैतागलाच.

“आता एक तर तुला तरी जाता येईल किंवा मला तरी.” असं म्हणून सरळ तिच्या डोक्यावर पाय देऊन तो वर चढला. सोना थक्क झाली. बोलली काहीच नाही पण तिच्या नजरेनं पट्टू ओशाळला. विलक्षण अस्वस्थ झाला. शेवटी जरा वेळानं हळूहळू सरकत सोनापाशी जाऊन म्हणाला,

“ सॉरी सोना, चुकलं माझं.”

सोना कासावीस झालीच होती. ती एकदम रडायला लागली. म्हणाली, “त्या दिवशी मी तुला स्वतःशी बोलताना ऐकलं तोपर्यंत मी एकदम आनंदात होते. हळूहळू चढायचे पण वर चढण्यात मला मजा येत होती. पण तू भेटल्यापासून मला काहीतरी झालंय. आता माझं मन या वर चढण्यात आणि गोंधळात रमत नाहीये. मला या सगळ्याचा कंटाळा आलाय. मला एकांतात शांतपणे तुझ्यासोबत रहावं, खावं, प्यावं, फिरावं असं वाटतंय.” पट्टूलाही खरंतर तसंच वाटत होतं. तो रोमांचित झाला. त्याला सगळं जग एकदम नवं, वेगळं आणि सुंदर वाटायला लागलं. आता खरं तर त्यांनी वर चढणं थांबवायला हवं होतं. पण एवढं वर आल्यानंतर उतरण्याचा निर्णय घेणंही अवघडच होतं.

“सोना, आपण आता शिखराच्या अगदीच जवळ आलो आहोत. एकमेकांच्या मदतीनं आपण लवकर वर पोहोचू शकू.”

“ शक्य आहे. पाहू या ” सोना म्हणाली.

पण आता शिखरावर पोहोचणं हे त्यांचं ध्येय उरलंच नव्हतं. नेटानं वर चढणं आता जमेना.

“चल, जाऊ दे! आपण आता खालीच जाऊया.” सोना म्हणाली.

“चल!” पट्टू म्हणाला आणि ते दोघं खाली उतरायला लागले.

वर चढणाऱ्या प्रवाहाच्या विरुद्ध दिशेने उतरणंही अवघड होत. जेव्हा इतर अळ्या त्यांना तुडवायच्या तेव्हा ते एकमेकांना चिकटायचे आणि त्यांचा एक गेंदासारखा आकार बनावयाचा. गर्दीच्या लाथाबुक्क्या पाठीवर बसायच्या पण त्यांचं डोकं-डोळे आणि पोट वाचायचं. हे खाली उतरणं फारसं सुखवह नसलं, तरी आपण एकमेकांसोबत आहोत यातच दोघं खूष होती. बऱ्याच दिवसांनंतर कधीतरी त्यांना एकदम जाणवलं की त्यांच्या आसपास एकही अळी नाही. लाथाबुक्क्या आणि मारामारी थांबलीय. म्हणजे ते मनोऱ्याच्या तळाशी पोहोचलेत तर!

त्यांनी डोळे उघडले. ते मनोऱ्याच्या तळाशी गर्दीतून बरेच लांब कुठेतरी फेकले गेले होते. सरपटत सरपटत हिरव्या गवताच्या एका छोट्याशा खोपीत ते झोपायला गेले. एकमेकांना लगटून कुजबुजत राहिले.

“त्या गर्दीत तुडवलं जाण्यापेक्षा तर हे कितीतरी छान आहे.”

“शंकाच नाही. फारच छान आहे हे” हळूहळू त्यांचे डोळे मिटले पण चेहऱ्यावरचं हसू तसंच होतं. ‘यांचसाठी जगत असणार सगळे!’ पट्टूला वाटत होतं, तृप्त वाटत होतं.

मग बरेच दिवस पट्टू आणि सोना खूप आनंदात राहिले. हिरवा चारा खायचा, एकमेकांशी खूप प्रेम, मजा, मस्ती करायची, भरपूर खेळायचं असे ते एकदम खुशीत होते. इथे त्यांना कुणाशीच मारामारी करावी लागत नव्हती. त्यांना अगदी स्वर्गात असल्यासारखं वाटत होतं.

पण थोड्या दिवसांनी याचीपण सवय झाली. एकमेकांच्या मिठीतली नवलाई संपली. एकमेकांचा कण न् कण आता त्यांना परिचित झाला होता. एकमेकांचं मन समजायला स्पर्शाचीही गरज उरली नव्हती आणि अशातच एके दिवशी पट्टूच्या मनात तो चिरंतन प्रश्न पुन्हा उठला. ‘याचसाठी जगतो आहोत आपण? की याच्याहीपुढे काहीतरी असेल? सोनाला ते जाणवलं. त्याला आनंदी ठेवण्याचा तिनं खूप प्रयत्न केला पण त्याची अस्वस्थता वाढत गेली.

“पट्टू, जे तुडवातुडवीचं घाणेरडं आयुष्य आपण सोडून आलो त्याच्यापेक्षा हे कितीतरी चांगलं आहे रे.” सोना म्हणाली.

“पण मनोऱ्याच्या शिखरावर आहे काय ? ते आपण शेवटी पाहिलंच नाही. इतकं वर गेल्यावर परत फिरायला नको होतं. बहुतेक आपण चूक केली. पण ठीक आहे. आता आराम करून तंदुरुस्त झाल्यावर एकमेकांच्या सोबतीनं आपण लवकर वर पोहोचू शकू.”

“नको पट्टू. मला नाही पुन्हा तिथं जावंसं वाटत. आपलं हे चांगलं घर आहे, आपलं एकमेकांवर प्रेम आहे. मला तर एवढं पुरे आहे.”

सोनाचा विचार पक्का होता. त्यामुळे थोडे दिवस पट्टूपण गप्प बसला. पण हळूहळू मनोऱ्यावर जाण्याची त्याची इच्छा तीव्र होत गेली. तो रोज अळ्यांच्या मनोऱ्याकडे एकटक बघत रहायचा. शेवटी वर

आहे तरी काय? ' चं त्याचं कुतूहल वाढत रहायचं.

एके दिवशी मनोऱ्याकडून तीन जोराचे आवाज आले. पट्टू धावत मनोऱ्याजवळ पोहोचला तर तीन मोठेमोठे सुरवंट मनोऱ्यावरून पडले होते. त्यातले दोन पडताक्षणी गतःप्राण झाले. एवढ्या जोरात आदळले म्हणजे ते अगदी शिखराजवळून - एवढ्या उंचीवरून कोसळले असणार. तिसऱ्या सुरवंटात थोडी धुगधुगी होती. पट्टूनं त्याला पाणी पाजायचा प्रयत्न केला. विचारलं, " काय झालं? "

सुरवंटाला चांगलाच मार बसला होता. त्याला बोलताही येत नव्हतं. कसंबसं तो म्हणाला,

"वर शिखरावर - फुलपाखरं - फक्त फुलपाखरंच.... " आणि तोही सुरवंट शांत झाला.

पट्टू सुन्न झाला. सरपटत-खुरडत तो घरी आला. सोनाला त्यानं हे सगळं सांगितलं. दोघांनाही कळत नव्हता त्या शब्दांचा अर्थ - फुलपाखरू - हे काय असतं? त्या अळ्या पडल्या कशा? अगदी शिखराच्या टोकावर पोहोचल्या असतील का त्या ?

आता पट्टू विलक्षणं अस्वस्थ झाला. वर एवढ आहे काय? या प्रश्नानं त्याला रोजचं तेच ते आयुष्य अतिशय कठीण व्हायला लागलं. मनोऱ्याच्या रहस्याचा भेद आपण करायलाच हवा हे त्याच्या मनानं पक्कं घेतलं. सोनाची सोबत त्याला सोडवत नव्हती पण ती पुन्हा वर चढायला तयार होईल का? शेवटी एकदा न राहवून त्यानं तिला विचारलं.

"मला वर जायलाच हवं सोना. आता वर काय आहे ते शोधल्याशिवाय मी राहूच शकणार नाही. तू येशील ना?"

सोनाला ठरवता येईना. तिची व्दिधा मनःस्थिती झाली. जमिनीसोबतच्या या सरपटत खुरडत चालण्यातून मुक्ती तिलाही हवी होती. मनोऱ्याचं ढगांतलं शिखर तिलाही मोहवत होतं. पण तिला वाटायचं, एवढं सर्वाना तुडवत जायचं आणि वर शिखरावर कदाचित काहीच नसेल तर?

पट्टूला मात्र आता हे पटत नव्हतं. एवढे सगळेजण ज्याअर्थी चाललेत त्याअर्थी काहीतरी असलंच पाहिजे. कदाचित तेच ते 'जगण्याचं कारण' असेल?

"आपण जाऊच या!" पट्टू पुन्हा सोनाला म्हणाला.

"नाही पट्टू. शिखरावर जे काही असेल ते कितीही सुंदर आणि महत्त्वाचं असलं तरी त्याच्यासाठी सर्वाना तुडवत-मारत जावं लागणार असेल तर ते चूक नाही का?"

पण पट्टू आता हे काही समजण्याच्या किंवा पटण्याच्या मनःस्थितीत नव्हताच. वर काय आहे ते समजायलाच हवं आणि त्यासाठी आपण वर जायलाच हवं - भले मग ते सर्वाना कुस्करत जावं लागलं तरी - एवढंच त्याला कळत होतं.

"इथे ठेवलंय काय? आपण तेच तेच रोजचं आयुष्य गेले कितीतरी दिवस जगतोय. त्यापेक्षा वर जाऊन पाहू तरी काय आहे तिथे ते!"

"हे बघ, आपण कुठे आणि कशासाठी चाललो आहोत हे सुध्दा माहीत नसताना इतरांना तुडवत जाणं चूकच आहे. त्यापेक्षा काहीच न करणं जास्त चांगलं वाटतं मला." तिनं त्याला समजवण्याचा एक दुबळा प्रयत्न केला. पण पट्टू ऐकणार नव्हताच आता!

"सगळेच तर एकमेकांना तुडवतायत. मग त्यात वाईट आणि चूक असं उरतंच काय, जेव्हा सगळेजण करत असतात तेव्हा?" यावर सोनाकडे अर्थातच उत्तर नव्हतं पण तरीही हे बरोबर नाही असं तिला मनोमन वाटतच होतं.

“हे बघ, मी चाललो आहे. तू सोबत येणार की नाही एवढंच फक्त सांग.” चिडून पट्टून विचारलं.
“नाही” अखेरीस सोना निग्रहाने म्हणाली आणि पट्टू एकटाच मनोऱ्याकडे निघून गेला.

पट्टूशिवाय सोनाला फारच एकटं एकटं वाटत होतं. ती रोज मनोऱ्यापाशी जायची. चढणाऱ्या सुरवंटांमध्ये कुठे पट्टू दिसतोय का ते शोधत रहायची आणि दुःखी मनानं संध्याकाळी घरी परतायची. खूप दिवस असंच चालल्यावर मात्र रोजच्या त्याच त्या वाट पाहण्याचा आणि पट्टूच्या अनिश्चिततेचा तिला कंटाळा यायला लागला.

“मी हे काय करतेय? या सुंदर जगात येऊन नुसती कशाची तरी वाटच पहात रहायचं का? मला नक्की हवंय तरी काय? पट्टू परत येईल का?” या आणि अशाच विचारांत ती जंगलात इकडे तिकडे भटकत रहायला लागली. कुठेच तिचं मन रमत नव्हतं आणि ती दिवसेंदिवस अस्वस्थ होत चालली होती. वाट पाहण्यापलीकडे, फिरण्यापलीकडेही जगात काहीतरी महत्त्वाचं असलं पाहिजे असं तिला वाटत रहायचं.

इकडे पट्टू अळ्यांच्या मनोऱ्याजवळ गेला. आता त्याला शिरवरावर पोहोचायचंच होतं. विश्रांती घेऊन तो चांगला ताजातवाना आणि धट्टाकट्टा झाला होता. त्यानं भराभरा वर चढायला सुरुवात केली. आता त्याला फक्त ढगांआडचं शिखर दिसत होतं. जवळून जाण्याऱ्या एखाद्या अळीशी ना तो बोलला, ना त्यानं कुणाकडे पाहिलं. फक्त सर्व शक्तीनिशी वर चढाई चालू ठेवली.

कुणाच्याही नजरेला नजर देणं सुध्दा आता तो टाळत होता कारण असा संपर्क घातक असतो हे त्याला आता पक्कं ठावूक झालं होतं. कसलीही लाजलज्जा न बाळगता, इतरांना तुडवत, खेचत तो भराभर वर चढत राहिला. त्यात त्याला आता काही चूकही वाटत नव्हतं कारण एकतर सगळेजण तेच करत होते आणि शिखरावर पोहोचायचं तर हेच करणं भाग होतं. अत्यंत वेगानं प्रगती करत, चढणाऱ्यांच्यात सगळ्यात पुढे राहून तो शिखराच्या अगदी जवळ पोहोचला.

जवळ पोहोचल्यानंतर मात्र त्याचा वेग मंदावला. इथे एकदम पट्टीचे खेळाडू होते ज्यांच्यात इतक्या वरपर्यंत पोहोचण्याची क्षमता होती. खालच्या सारखी प्रचंड धक्काबुक्की, हालचाल इथे नव्हती. इथे पुढे जाण्यासाठी नुसती शक्ती पुरेशी नव्हती. प्रत्येक चाल अगदी जपून खेळावी लागत होती. थोडीशीही चूक घातक ठरणार होती कारण आता शिखराजवळ जागाही खूप निमुळती होत गेली होती. त्यात इथे असलेले स्पर्धक गटागटाने चढत होते. एकदा वरची एक अळी दुसरीशी बोलताना पट्टूनं ऐकलं.
“पुढच्यांना खाली ढकलल्याशिवाय आता आपल्याला वर चढताच येणार नाही.”

थोड्याच वेळात जोराची खेचाखेच झाली. मग आरडाओरडा, धक्काबुक्की आणि काही अळ्यांचा किंचाळण्याचा आवाज आला आणि मग काही अळ्या धपकन खाली कोसळल्याचा आवाज आला. एकदम सन्नाटा पसरला - शांतताच शांतता-वरून थोडीशी सूर्याची किरणं दिसायला लागली. भारही थोडा हलका झाल्यासारखा वाटला. आता पट्टूला मनोऱ्याचं रहस्य उलगडायला लागलं होतं. पूर्वी

पाहिलेल्या त्या तीन अब्ब्यांचं काय झालं असणार हेही तो समजून चुकला होता. म्हणजे मनोऱ्याच्या शिखराजवळ-शिखरावर पोहोचणाऱ्यांचं नेहमी हेच होत असणार !!

आणि पट्टू एकदम निराश झाला. जे समजत होतं ते भयंकर होतं, विचित्र होतं. आता फक्त एवढंच बघायचं राहिलं होतं, की 'वर शेवटी आहे तरी काय?' आणि म्हणून तो तरीही नेटानं वर चढत राहिला.

इकडे सोना नेहमी सारखीच अस्वस्थ, निरुद्देश भटकत होती. एके दिवशी तिला एका झाडाच्या फांदीला एक राखी रंगाची अळी लटकताना दिसली. तिनं आश्चर्यानं पाहिलं तर ती अळी कुठल्यातरी वेगळ्याच चिकट, मऊ अशा धाग्यांमध्ये अडकल्यासारखी तिला वाटली.

“अग, तुला काही त्रास होतोय का? तू अडकलीस का? मी मदत करू का तुला?” सोनानं विचारलं.

“नाही, थॅक्स. पण फुलपाखरू बनण्यासाठी मला हे सगळं सहन करावंच लागेल. ती अळी म्हणाली. फुलपाखरू.... सोनाच्या मनात लक्कन काहीतरी हललं. तिनं उत्सुकतेनं विचारलं,

“फुलपाखरू? हे फुलपाखरू काय असतं ?”

“तुला फुलपाखरू माहीत नाही? तू पण सुरवंटच आहेस. तुलासुध्दा फुलपाखरूच तर बनायचंय.”

“मी? फुलपाखरू! पण ते असतं तरी काय?”

“फुलपाखरं, फार सुंदर असतात. आपल्या रंगीबेरंगी पंखांनी ती आकाश आणि पृथ्वीला जोडतात. ती फुलांना न दुखवता फक्त त्यांचा रस पितात आणि प्रेमाचं बीज एक फुलातून दुसऱ्या फुलात उडतउडत पोहोचवतात. त्यांच्यामुळेच तर फुलं फुलतात. फुलपाखरं नसती तर जगात फार कमी फुलं फुलली असती.”

‘ही राखी सांगतेय ते खरं असेल? माझ्याही आत एक फुलपाखरू लपलेलं असेल? कसं शक्य आहे? बाहेरून मी जमिनीवर चालणारी एक बिळबिळीत अळीच तर आहे. सरपटणारी अळी आकाशात उडणारं फुलपाखरू कसं बनू शकेल?’ सोनाच्या मनात कल्लोळ उसळला होता. तिला हे सगळं खरं वाटेना.

“मी ही फुलपाखरू बनू शकते? एक साधी अळी?” स्वतःशीच बोलल्यासारखं ती बोलली.

“हो, अर्थात. फक्त तुझ्या मनात उडण्याची खूप तीव्र इच्छा जागायला हवी. तू आपोआप अळीसारखं रांगणं सरपटणं सोडून देशील”.

“मला काय करायला लागेल फुलपाखरू बनण्यासाठी?” सोनानं त्या राखी सुरवंटाला विचारलं.

“माझ्याकडे बघ. मी माझ्यासाठी एक मऊ छान कोष विणतेय. माझ्यातूनच बनवलेल्या या कोषात शिरल्यावर माझ्यात अदभूत बदल होतील. बाहेरून पाहणाऱ्यांना फक्त हा कोष दिसत असेल पण आत मी हे सुरवंटाचं रूप सोडून देईन. माझे रंग बदलतील. मला सुंदर पंख फुटतील. या कुरूप देहातून एक अतिशय सुंदर देखणं फुलपाखरू आकार घेईल. फक्त माझ्याच नाही, तू ठरवलंस तर तुझ्याही!...

“हो, आणखी एक! फुलपाखरू बनूनच तुला या जगावर - सगळ्यावर खरंखुरं प्रेम करता येईल.

असं प्रेम की ज्यात एक नवीन जीवन निर्माण करण्याची शक्ती असेल. दुसऱ्या सुरवंटाला मिठी मारताना केलेल्या प्रेमापेक्षा हे प्रेम फार फार वेगळं असतं - सृजनशील प्रेम - निर्मिती करणारं प्रेम... समजेल तुला.” राखी म्हणाली.

“हंऽ असेलही, पण पट्टूशिवाय राहाणं अवघड आहे. मी आधी त्याला शोधते.” ती म्हणाली. तिला पट्टूची अतिशय तीव्रतेनं आठवण होत होती. हे सगळं त्यालाही सांगायला हवं. पण तिला हेही माहीत होतं की अळ्यांच्या मनोऱ्याच्या खाली उभं राहून किंवा अगदी गर्दीत घुसूनसुद्धा त्याला शोधून काढणं फार कठीण काम होतं.

“अग, तू असं इतकं वाईट वाटून नको घेऊस गं. तू फुलपाखरू बनून उडत गेलीस तर त्याला लवकर शोधू शकशील. त्यानं कधी पाहिलंच नसेल असं फुलपाखराचं सौंदर्य त्याला दाखवू शकशील आणि मग शक्य आहे, त्याच्याही मनात फुलपाखरू बनण्याचं स्वप्न आकार घेईल. शेवटी ती तीव्र इच्छा, ते स्वप्नच तर महत्त्वाचं!” राखीनं सोनाला समजावलं.

सोना पुन्हा विचारांत अडकली. ‘जर पट्टू परत आला आणि मी त्याला सापडलेच नाही तर? किंवा त्यानं मला या बदललेल्या रूपात ओळखलंच नाही तर? असंही शक्य आहे की त्याला सुरवंटच रहायला आवडेल. मग मी तरी कशाला फुलपाखरू बनायचं? अळ्या - सुरवंट झाले तरी ते अगदी निरुपयोगी थोडेच असतात? तेही थोडंफार काहीतरी करू शकतातच की? रांगू शकतात, खाऊ शकतात, पाहू शकतात. थोडंफार प्रेमही करू शकतात. पण दोन कोष एकमेकांशेजारी टांगून राहून काय करू शकणार? नको. नकोच ते. या राखीच्या रेशमी जाळ्यात फसून कोष व्हायची अजिबात गरज नाहीये.’

सोनानं आजपर्यंत एका केसाळ सुरवंटाचंच तर आयुष्य पाह्यलं होतं, जगलं होतं. मग आज अचानक ते सवयीचं आयुष्य ती कशी सोडणार? कशावरून तिचं एक सुंदर पंखांचं फुलपाखरू होईल? आणि फुलपाखरू पाह्यलंय तरी कुणी? असतं की नसतं तेही माहीत नाही. अशा रस्त्यात भेटलेल्या कुणातरी ऐऱ्यागैऱ्या अळीवर विश्वास ठेवून ती आपलं आजपर्यंत जगलेलं... सरपटणारं का असेना, पण ओळखीचं आणि सवयीचं आयुष्य कसं सोडणार होती? तिनं ह्या सगळ्याकडे दुर्लक्ष करून सोडून द्यायचंच ठरवलं.

इकडे राखीचं कोषाचं काम पूर्ण झालं होतं. स्वतःला रेशमी धाग्यांनी लपेटता लपेटता ती पुन्हा म्हणाली, “तू सुद्धा सुरवंटच आहेस. तू पण एक दिवस खूप सुंदर फुलपाखरू बनशील.” डोक्याभोवती शेवटचे वेढे घेत सोनाचा निरोप घेताना हसून ती म्हणाली, “लवकर ये, तुझ्यातल्या सुंदर फुलपाखराची आम्ही सगळे वाट पहातोय. अच्छा!”

सोना पहात राहिली. ‘ती खरं बोलत असणार. नाहीतर असं स्वतःला उगीचच कशाला कोणी कोषात बांधून घेईल? आणि मीही सुरवंटच आहे म्हणाली ती? मग मलाही प्रयत्न करून पहायलाच हवा.’ शेवटी तिनं प्रयत्न करून पहायचं ठरवून टाकलं. मनातल्या मनात तिला सुंदर रंगीत पंखांचा मऊ स्पर्श जाणवला. ती राखीच्या कोषाच्या जवळ गेली. स्वतःला फांदीला टांगून घेऊन तिनं राखी विणत होती तसाच कोष विणायला सुरुवात केली.

‘अरे! मला हे कोष विणणं येतंय. असं काही असू शकेल आणि आपण करू शकू असंही कधी

वाटलं नव्हतं. म्हणजे मी बरोबर रस्त्यानं चाललेय. मला कोष विणता येतोय. म्हणजे फुलपाखरू बनण्याची क्षमता माझ्यात असणारच!' आणि ती आत्मविश्वासानं कामाला लागली.

आता पट्टू शिखराच्या अगदी जवळ पोहोचला होता. निराश झाला असूनही फक्त वर काय आहे ते समजण्यासाठी नेटानं चढत होता. आणि अचानक त्याला एक कुजबुजणारा आवाज ऐकू आला,
"माय गॉड! वर तर काहीच नाही."

"हळू बोल गाढवा! तुझा आवाज खालच्यांना ऐकू जाईल ना! आता आपण तिथे आहोत जिथे पोहोचण्यासाठी खालचा प्रत्येक जण जीवाचा आकांत करतोय. त्यांना जर कळलं की वर काहीच नाही तर... तर आपलं शिखरावर पोहोचणं किती निरर्थक होऊन जाईल ! गप्प बस तू!" दुसरा दटावणारा आवाज आला.

पट्टूच्या हातापायातलं त्राणच गेल्यासारखं झालं. इतकं धडपडून वर कशासाठी आलो आपण? आकाशापर्यंतची उंची खालूनच चांगली दिसते. त्या उंचीवरून पाहिलं तर पट्टूला त्याच्याच मनोऱ्यासारखे कितीतरी अळ्यांचे मनोरे दिसले. तो कासावीस झाला, संतापला. 'अरे, हे काय मिळवलं आपण? हेच का ते ज्याच्यासाठी जगायचं असतं? इतक्या हजारो, लाखो, करोडो अळ्या - सुरवंट - ज्यांना माहीतच नाही एकमेकांना तुडवत, कुस्करत ते कशासाठी वर चढतायत ते! किती भयानक आहे हे सगळं आणि कुणी त्यांना सांगतही नाही की,' थांबा! वर काहीही नाहीये!'

या सत्त्याला सामोरं जाणं फार कठीण गेलं पट्टूला. विचार करता करता या चुकीची प्रचंड व्याप्ती त्याला व्याकुळ करत गेली, पोटात खड्डा पडल्यासारखं झालं, गलबलून आलं आणि अगदी आतून आतून तीव्रतेनं त्याला सोनाची आठवण झाली. चारी बाजूंनी त्या आठवणींनी त्याला घेरलं.

"सोना, सोना, तू कुठे असशील? तुझं म्हणणं बरोबर होतं. मला आता कळतंय. आपण आता सोबत हवे होतो गं!" पट्टू असा बधीर झाला असताना त्याच्या आजूबाजूला मात्र गदारोळ चालूच होता. 'पुढच्यांना एक जोराचा धक्का देऊन आपण शिखरावर पोहोचू' असं म्हणत मागच्या गटातल्या अळ्या सर्वस्वानं वर चढत होत्या आणि पट्टू सोनाच्या आठवणीत हरवलेला...विझलेला...

...आणि तेवढ्यात, एक सोनेरी पिवळ्या रंगाचं फुलपाखरू, मनोऱ्याभोवती भिरभिरताना पट्टूला दिसलं. कुणालाच त्रास न देता मोकळ्या आकाशात उडणारं ते देखणं फुलपाखरू - पट्टू मंत्रमुग्ध होऊन बघत राहिला. हे काय आहे? कुणालाच न तुडवता ते इथे पोहोचलंय शिखराच्या उंचीला - पट्टूनं त्याला बघण्यासाठी गर्दीतून मान जरा वर उचलली आणि त्या फुलपाखराच्या नजरेत त्याला एक विलक्षण आनंद आणि ओळख दिसली. आपले पाय पट्टूजवळ नेऊन फुलपाखरानं त्याला वर ओढायचाही प्रयत्न केला. कसंबसं पट्टूनं स्वतःला वाचवलं. हे असं करताना त्या फुलपाखराची पट्टूची नजरानजर झाली आणि पट्टूला अतिशय आश्चर्य वाटलं की त्या नजरेत अतीव दुःख होतं. त्या डोळ्यांनी त्याला एकदम भूतकाळात नेलं. "वर शिखरावर... फक्त फुलपाखरं..." म्हणजे हे फुलपाखरू तर नव्हे? होय. तेच असणार हे..फुलपाखरू..पण त्याचे डोळे अगदी सोनाच्या डोळ्यांसारखे कसे काय? जणू सोनाच त्या फुलपाखराच्या डोळ्यांतून त्याच्याकडे पहातेय असं त्याला राहून राहून वाटत होतं.

त्याला खरं वाटेना. हे असं असू शकेल? सोना फुलपाखरू झाली असेल? मनाला ते पटत नव्हतं तरीही आतल्या आत त्याला काहीतरी भरून येत होतं. नकळत काहीतरी उलगडत चाललं होतं. तो आनंदित झाला होता. असं काहीतरी घडू शकतं. म्हणजे या सगळ्या मारामान्या-चेंगराचेंगरी आणि धडपडीतून मुक्ती शक्य आहे! त्याला मुक्ती मिळू शकते. या कुणीतरी लादलेल्या परिस्थितीतून सर्वानाच मुक्ती मिळू शकते आणि जसंजसं त्याला हे सगळं स्पष्ट व्हायला लागलं तसंतसं त्याचं त्यालाच आतून जाणवलं की त्याच्या मनाची तडफड, रूखरूख संपतेय. त्यानं काय करायला हवं ते त्याला समजतंय. सर्वांचीच घोर फसवणूक करणारी ही चूक, वर काहीतरी रहस्य असल्याचा आभास त्यानं संपवायला हवा. आपलं शिखरापर्यंत पोहोचणं निरर्थक ठरेल या भीतीनं जर त्यानं हे थांबवलं नाही, तर तो पळपुटा ठरेल.

त्याला फुलपाखरू झालेल्या सोनाच्या डोळ्यांतलं प्रेम आठवलं. 'ती माझ्यावर अजूनही प्रेम करते. मग मला केलेली चूक सुधारायलाच हवी. स्वतःशी प्रामाणिक रहायला हवं. मुक्तीची मला दिसलेली शक्यता सर्वांपर्यंत पोहोचवायलाच हवी. तरच तिच्या प्रेमाला मी लायक राहीन.'

त्याला एकदम हलकं वाटलं. अजूनही भोवती भिरभिरणाऱ्या सोनाला त्यानं मनातलं सगळं सांगायचा प्रयत्न केला. तिच्या समाधानी डोळ्यांनी त्याला आणखी बळ दिलं. त्यानं आता आतला आणि बाहेरचा दोन्ही संघर्ष थांबवले. शांतपणे मागे वळून खाली उतरायला त्यानं सुरुवात केली. आता येणाऱ्या प्रत्येक सुरवंटाच्या, अळीच्या डोळ्यांत तो पाहायचा. या अळ्यांना तो रोज पहात होता पण त्यांच्यातली विविधता मात्र त्यानं आज प्रथम न्याहाळली. तो थक्क झाला होता. इतकं सुंदर! प्रत्येक अळी वेगळी - तिच्यापरीनं सुंदर - हे सगळं त्याला पूर्वी कधीच कसं नव्हतं दिसलं? आता त्यानं भेटणाऱ्या प्रत्येक अळीच्या कानात सांगायला सुरुवात केली,

“मी शिखरावर जाऊन परत आलोय. वर काहीच नाहीये, वर काहीच नाहीये.”

जास्त करून बऱ्याच अळ्या त्याच्याकडे अजिबात लक्ष द्यायच्या नाहीत. शांतपणे वर चढत रहायच्या.

“हा कुणीतरी हारलेला भिडू दिसतोय. नापास झालाय बहुतेक!” एक म्हणाली, तर काही सुरवंटांना त्याचं सांगण ऐकून विलक्षण धक्का बसायचा. ते चढणं थांबवायचे, विचारात पडायचे. एकानं त्याला अत्यंत जड आवाजात सांगितलं,

“तू म्हणतोस ते खरंही असेल कदाचित, पण तरीही ते कुणाला सांगू नकोस तू. सगळे चढतील तसंच चढण्यापलीकडे अळ्या करू तरी काय शकतात? या चक्रात अडकणं हेच तर आपलं नशीब आहे”. आणि यावर पट्ट्या तोंडून जे उत्तर बाहेर पडलं, त्यानं ऐकणारे सुरवंटच नव्हे, तर खुद्द पट्टसुध्दा चकीत झाला. तो एकदम म्हणाला,

“आपण उडू शकतो. आपण फुलपाखरं बनू शकतो.” आणि हे बोलत असतानाच त्याला स्वतःची चूक एकदम उमगली. त्याला वर पोहोचायचं होतं तर त्यानं उडायला हवं होतं. चढायला नव्हे.

आता तो सर्वाना सांगायला लागला, “शिखरावर पोहोचायचं तर आपण उडतही जाऊ शकतो. फुलपाखरू बनू शकतो. या तुडवा तुडवीची काहीच गरज नाही.” त्याच्या या शब्दांचा अर्थ जेव्हा एखाद्या सुरवंटाला समजायचा, स्वतः फुलपाखरू बनण्याची शक्यता, क्षमता लक्षात यायची तेव्हा ती अळी फुलून जायची. तिचे डोळे त्या विलक्षण स्वप्नाच्या शक्यतेनं चमकायचे.

तर काही अळ्या हे ऐकलं की अतिशय भ्यायच्या. फुलपाखरू बनण्याची शक्यता पचवणंच त्यांना कठीण जायचं. आता मनोऱ्याचं रहस्य संपलं होतं. पण तरी अळ्यांना काही समजत नव्हतं. उतरण्याचा रस्ताही लांबचा आणि अडचणींनी भरलेला होता. एक अळी म्हणाली,

“आम्ही कसा विश्वास ठेवावा तुझ्यावर? अळीचं नातं हे जमिनीशीच जुळलेलं असतं. आपण किडे आहोत - रांगणारे - सरपटणारे - आपल्या आत कुठून असणार उडणारं रंगीत पंखांचं फुलपाखरू? भलतंच काहीतरी. माफ कर बाबा, पण असलं काहीतरी सांगून आम्हाला बहकवू नकोस. आमचं आयुष्य आम्हाला जगू दे.”

पट्टूलाही क्वचित आपल्या या कल्पनेबद्दल शंका यायची. ‘खरंच आपण उडू शकतो? ती खरंच सोना होती का? हे सगळं असं असेल आणि होईल असं आपल्याला वाटतंय पण आपल्याजवळ याचा पुरावा काय आहे?’

पण तरीही खाली उतरणाऱ्या पट्टूच्या डोळ्यात स्वप्न होतं. ‘मी फुलपाखरू पाहिलंय. फुलपाखरू असतं. स्वप्न पाहिलं तर काहीही घडू शकतं.’ तो स्वतःला सांगत राहायचा.

असं करत करत एके दिवशी तो खाली पोहोचला. तो खूप थकला होता. तरीही सोना जिथे असेल असं त्याला वाटलं तिथे तो गेला. सोना तिथे नव्हती. तिला आणखी शोधण्याची आता त्याच्यात ताकदही उरली नव्हती. तो तिथेच कुठेतरी झोपून गेला. खूप वेळानं जागा झाला तेव्हा ते सोनेरी पिवळं फुलपाखरू त्याच्याभोवती भिरभिरताना त्याला दिसलं. “मी स्वप्नात तर नाही?” त्यानं स्वतःला चिमटा काढला. नाही, ते फुलपाखरू होतं आणि त्याला बहुतेक बोलावत होतं. भिरभिरणाऱ्या फुलपाखरासोबत तो रांगत चालू लागला. ते एका झाडापाशी आले. तिथे एका डहाळीला मऊ मखमली थैलीसारखं काहीतरी लटकत होतं. फुलपाखरू त्या थैलीत आपलं डोकं पाय घुसवून स्वतःभोवती गिरकी घ्यायचं आणि पट्टूला स्पर्श करायचं. ते काहीतरी सांगू पहात होतं. त्याचे शब्द, भाषा तर पट्टूला कळली नाही, पण तरी हळूहळू अर्थ लक्षात आला. काय करायला हवं याचा अंदाज त्याला आला.

तो हलकेच डहाळीवर चढला. त्या दोन कोषांशेजारी त्यानं स्वतःला लटकवून घेतलं. अंधार व्हायला लागला होता. त्याला थोडीशी भीतीही वाटत होती. पण तरीही फुलपाखरू बनण्यासाठी हे करणं भाग होतं. शेवटी थोड्या प्रयत्नानंतर त्यानं आपला रेशमी कोष विणला. डोक्याभोवती शेवटचे वेढे घेताना त्यानं पाह्यलं - समोर सोनाच्या डोळ्याचं फुलपाखरू वाट पहात थांबलं होतं.

... आणि शेवटी एके दिवशी त्या कोषातून एक पट्टेरी नक्षी असणाऱ्या पंखांचं फुलपाखरू भिरभिरत बाहेर आलं. हा शेवट नव्हता, तर एका नव्या आयुष्याची सुरुवात होती. आणखी एक फुलपाखरू प्रेमाचा संदेश देत पृथ्वी आणि आकाशाला जोडणार होतं - आणखी फुलं आता फुलणार होती. पट्टू सुरवंटाला अखेर ‘कशासाठी जगायचं’ ते सापडलं होतं.

